

DOCUMENTS

**PLETS I CONCÒRDIES ENTRE LA UNIVERSITAT D'EIVISSA
I ALGUNS MERCADERS DE LA SAL AL SEGLE XVII**

***LAWSUITS AND AGREEMENTS BETWEEN THE ISLAND OF EIVISSA
AND SOME SALT MERCHANTS IN THE 17TH CENTURY***

Antoni Tur Torres

Resum: La documentació que presentam ens introdueix en algunes facetes encara poc estudiades del comerç de la sal d'Eivissa. Entre d'altres, qui eren els particulars i companyies implicats en aquesta activitat; el paper de la Universitat, o municipi illenc, en el comerç; la gestió dels deutes de la Universitat i el seu pagament en sal; els conflictes generats per aquestes pràctiques, així com les vies de resolució d'aquests conflictes i el paper del governador de l'illa com a àrbitre.

Paraules clau: Universitat, mercaders, sal, deute, plet.

Abstract: The documents that we present introduce us to some aspects of the salt trade of Eivissa that have not been studied in depth so far. Among others, these concern who the individuals and the companies involved in this activity were; the role played in this trade by the Universitat, or island's council; the management of this institution's debts and its payments with salt; the conflicts generated by this practice; as well as the procedures for the resolution of conflicts and the role of the island's governor as an arbitrator.

Keywords: *Universitat*, merchants, salt, debt, lawsuit.

Presentació

En aquest article es donen a conèixer alguns plets i litigis que varen tenir lloc al segle XVII entre la Universitat d'Eivissa —municipi únic de l'illa— i alguns dels mercaders dedicats al comerç de la sal. D'aquesta manera, volem contribuir al coneixement dels mecanismes del comerç de la sal d'Eivissa a l'edat moderna i a millorar el coneixement de les connexions del comerç local amb els mercats exteriors.

Les referències analitzades es troben als llibres d'actes de la Universitat, conservats a l'Arxiu Històric d'Eivissa i Formentera (AHEiF), que durant el segle XVII i fins a l'aplicació dels Decrets de Nova Planta (1724) varen rebre el nom de «llibres de juraria», en referència als jurats que regien la Universitat.¹

Aquesta documentació, que transcrivim parcialment, fa palesa la relació comercial d'Eivissa amb Mallorca, Niça i Gènova. Si bé aquesta relació és ja àmpliament coneguda, amb aquest treball pretenem aportar dades més concretes sobre el funcionament d'aquestes relacions comercials i dels seus protagonistes.²

Pel que fa a l'estat de la qüestió del comerç eivissenc al segle XVII, s'ha de tenir en compte el que ja se n'ha publicat, particularment els treballs d'Antonio Espino López en relació amb l'exportació de sal, el sector mercantil local i el seu comportament o les seves funcions com a oligarquia política i econòmica, i les compres de virtuals,

sobretot de grans, amb la sal com a moneda de canvi.³

A més a més, no volem deixar de fer esment al ja publicat sobre el comerç de la resta de les illes Balears a l'època que ens ocupa, en especial, a l'abundant bibliografia sobre Mallorca. I això no sols per la relació comercial existent entre totes dues illes i que acabam de comentar, sinó també per contrastar les noves dades que presentam sobre el sector mercantil eivissenc amb el que ja sabem sobre els mercaders de l'illa veïna, més ben estudiats.⁴

D'altra banda, la recollida de dades a l'arxiu de l'antiga Universitat es fa encara més important si tenim en compte que no s'han conservat arxius privats dels mercaders i companyies locals, tot i que tenim constància de l'existència d'un important sector mercantil, implicat en el comerç de la sal, amb participació de l'oligarquia illenca. A més a més, l'Arxiu de Protocols Notarials d'Eivissa només conserva registres a partir de l'any 1609, i encara de manera incompleta.

Encara que la major part de la documentació que presentam es troba actualment a l'abast del públic a Internet, es tracta de documents de difícil lectura per a persones sense coneixements de paleografia. I fins i tot entre les persones versades en la matèria són fàcils els errors d'interpretació, si hom no disposa d'un sòlid coneixement del medi

¹ «Llibre de juraria» (1639-1640), AHEiF, I. Administració municipal (Universitat-Ajuntament), Juraria. Es poden consultar els documents digitalitzats a l'enllaç següent: http://www.eivissa.es/portal/index.php?option=com_wrapper&view=wrapper&Itemid=909&lang=es (consultat el 21 d'abril de 2021).

² Onofre Vaquer Bennàssar, *El comerç marítim de Mallorca a la primera meitat del segle XVII*. Mallorca: El Tall, 2017, p. 31-32 i 165-166 (importació de sal eivissenc a Mallorca); *ibid.*, p. 81 i 139 (exportació de sal d'Eivissa a Gènova via Mallorca o amb vaixells noliejats a Mallorca); Jean-Claude Hocquet «Ibiza et la compétition commerciale», Jean-Claude Hocquet, *Venise et la mer XIIe-XVIIIe siècle*. París: Fayard, 2006, p. 348-350 (exportació de sal d'Eivissa a Niça a canvi de blat).

³ Antonio Espino López, «El precio político de la sal de Ibiza en el siglo XVII», *Tiempos Modernos* 31 (2015), p. 123-144, <http://www.tiemposmodernos.org/tm3/index.php/tm/article/view/420/576> (consultat el 28 de setembre de 2021).

⁴ És imprescindible consultar l'article de Miquel Josep Deyà Bauzá, «Extranjeros en el comercio y la manufactura del Reino de Mallorca en los siglos XVI y XVII», *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana* 62 (2006), p. 43-68, <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=2694505> (consultat el 28 de setembre de 2021). No sols hi exposa la situació dels mercaders estrangers i el seu paper en l'economia illenca, sinó que també hi inclou importants referències a la participació d'aquests mercaders en el comerç de la sal d'Eivissa. Per la seva part, Andreu Bibiloni Amengual, *Mercaders i navegants a Mallorca durant el segle XVII. L'oli com indicador del comerç mallorquí (1650-1720)*. Mallorca: El Tall, 1992, dona una panoràmica general del comerç de la Balear major entre el 1650 i el 1720, centrat en l'exportació d'oli.

i la història locals. Pensam, per això, que l'edició almenys d'una part dels documents que es troben ja en línia serà una eina útil que facilitarà el treball dels futurs investigadors.

Introducció

Un document de l'any 1660, conservat als arxius de Torí i publicat a la revista *Eivissa*, explicava que ja feia molts d'anys que no se signaven contractes entre la Universitat i els compradors de la sal perquè, en cas d'haver-hi desacord, la Universitat sempre s'acabava imposant i això feia el negoci menys atractiu per als mercaders. Per tant, era aconsellable que els contractes es fessin entre particulars.⁵

Tanmateix, la pràctica que el document de 1660 desaconsella s'havia fet anteriorment. La Universitat tenia l'obligació d'assegurar el subministrament de l'illa, i per aquest motiu havia d'endeutar-se amb mercaders, que solien acabar acudint als tribunals davant les dificultats per cobrar un deute cada cop major a causa dels interessos acumulats. En aquestes transaccions, la sal serà el mitjà de pagament. Aquests mercaders proveïdors de la Universitat podien ser forans o locals, si bé aquests darrers actuaven sovint com a agents dels primers. Cal tenir en compte, d'altra banda, que aquests homes de negocis, com a membres de la reduïda elit local que eren, estaven quasi sempre relacionats amb la Universitat, institució governada, naturalment, de manera estamental.

En relació amb el que acabam de descriure, en trobam alguns exemples al llibre de juraria dels anys 1639-1640, citat més amunt. En aquests casos, s'observa la gestió de diferents deutes que havien derivat en plets i litigis amb els creditors de la Universitat; l'origen d'aquests litigis en els abasta-

ments de l'illa, pagats en sal, i les solucions acordades, en què el creditor havia d'acceptar cobrar una part en sal i l'altra en moneda local i no en moneda de plata, com s'havia acordat al contracte inicial. A continuació, donam compte d'aquests casos i, finalment, transcrivim les parts més rellevants de la documentació analitzada. Hem numerat cada un dels documents i els citam segons la nostra numeració.

Concòrdia amb Joan Baptista Drago, hereu d'Honorat i Francesc Drago, de Niça

Els anys 1612 i 1613, els germans Honorat i Francesc Drago havien subministrat a l'illa d'Eivissa cereals i altres vitualles, a més de prestar diners en efectiu a alguns dels *síndics* o representants que la Universitat enviava fora de l'illa. D'aquesta manera, la institució havia adquirit amb ells un deute que, després de la seva mort, havia passat a l'hereu de tots dos, Joan Baptista Drago, únic fill mascle de Francesc.⁶ En total, les cinc partides de crèdit reclamades per Joan Baptista Drago i el seu procurador a Eivissa ascendien a 106.847 reials castellans i 27 maravedís. Amb la suma dels interessos de 25 anys al 10%, la quantitat pretesa pels creditors era de 324.031 reials i 27 maravedís. Tanmateix, la Universitat negava que hagués de pagar interessos. A més a més, els jurats manifestaven la seva intenció de pagar en moneda eivissenca o amb sal, pràctica que afirmaven que era la normal des de feia ja molts d'anys.⁷

La família Drago provenia de Niça, aleshores al ducat de Savoia, on tenia la senyoria de les Ferres (en occità, Lei Fèrras). Els dos germans, Honorat i Francesc, es varen establir a Eivissa, com consta

⁵ Antoni Ferrer Abárzuza – Joan Planells Ripoll i Maria Colomar Marí, «Una descripció de les salines de 1660 enviada al ducat de Savoia per Lluís Rimbau Eimeric. L'estirp Rimbau a Eivissa», *Eivissa* 59 (2016), p. 30-31, <https://www.raco.cat/index.php/Eivissa/article/view/308610> (consultat el 2 de maig de 2021).

⁶ El deute procedia de «provisions de forments i vitualles feren aportar en la present Illa, com de reals castellans effectius pagaren als síndichs d'ella per a subvenir-se en ses extremes i urgents necessitats en los años passats de 1612 i 1613», «Llibre de juraria» (1639-40). Arxiu Històric d'Eivissa i Formentera (AHEiF), f. 94 (document 2).

⁷ «Llibre de juraria» (1639-40). Arxiu Històric d'Eivissa i Formentera (AHEiF), f. 95v-96 (document 2).

per la seva participació en el repartiment dels estanys de les salines que es feia anualment.⁸ Honorat apareix com a beneficiari d'aquest repartiment durant l'exercici 1601-1602, en què va vendre 37 modins de la seva collita, carregats al seu nom en deu jornades i en diferents vaixells. Per la seva banda, Francesc també hi apareix els anys 1610-1611, encara que en aquest cas la sal no es carrega a nom seu.⁹

Francesc va sobreviure a Honorat i, poc abans de morir a Eivissa l'any 1625, sembla que sense descendència, va fer testament en què va nomenar hereu, com ja hem vist, el fill del seu germà.¹⁰ Aquest, per la seva part, va nomenar Pere Balansat de Pere procurador, mitjançant instrument notarial emès a Niça el 2 de març de 1638.¹¹

La resolució al plet que oposava totes dues parts es va assolir amb la mediació del governador de l'illa, Bernat Salelles, mitjançant acord aprovat pel consell de la Universitat d'Eivissa l'11 de març de 1640 i signat el 15 de març de 1640. El creditor i el seu agent acceptaven cobrar una quantitat fixada, part en sal i part en moneda de l'illa, i renunciaven a l'acumulació d'interessos. Així, havien de rebre 5.250 modins de sal, a 20 reials el modí, pel valor de 105.000 reials de plata, i a més a més, 2.337 lliures, 16 sous en moneda eivissen-

ca, equivalents a 16.502 reials castellans.¹² Sembla un tracte poc favorable al creditor, ja que accepta cobrar en una moneda fiduciària i sense cap valor fora de l'illa, en lloc de fer-ho, com s'havia acordat, en moneda de plata. A més, en aquell temps, la moneda eivissenca es trobava en ple procés de depreciació, segons Miquel Crusafont i Sabater.¹³

Acord amb Antoni Foni, procurador de Clara Lomelin, de Gènova

En el mateix consell d'11 de març de 1640, la Universitat va aprovar un altre acord, en aquest cas sobre un crèdit concedit deu anys abans per Joan Francisco Carriola, procurador de Joan Vissensio Lomelin. L'any 1630 Lomelin havia prestat 180.880 reials a la Universitat per fer front a un deute anterior amb Estefano Carro. Aquest crèdit s'havia denunciat perquè se'n consideraven excessius els interessos i, a més, la Universitat considerava que l'havien enganyada en el canvi de lliures genoveses a reials castellans. Segons es deia, en aquest acord (que no hem pogut localitzar, atès que no està reproduït al mateix llibre de juraria) el creditor renunciava a cobrar 36.176 reials «ab tal que lo que li romandrà (h)o puga trèurer lliurament», és a dir, que li permetrien treure carregaments de sal en pagament del deute restant.¹⁴ Igual que en l'exemple anterior, aquest acord es va obtenir amb mediació del governador Salelles, ben valorat a Eivissa des del moment de la seva arribada l'any 1637, segons apunta Antonio Espino López.¹⁵

⁸ En aquest repartiment de la sal tenien dret a participar-hi totes les persones registrades a l'estim o taxació de béns que es feia amb motiu de cobrar la talla o contribució (Marià Torres i Torres, *La llengua catalana a Eivissa al segle XVII. «Reals ordinacions de la Universitat d'Eivissa»* (1663). *Introducció, estudi lingüístic i transcripció*. Eivissa: Mediterrània – Eivissa, 1993, p. 562-563).

⁹ Era habitual que cada compte anàs a nom de diferents titulars, però la sal solia carregar-se a nom d'un d'ells. El compte d'Honorat apareix a «Llibre de l'escrivà de la sal» (1601-1603). Arxiu Històric d'Eivissa i Formentera (AHEiF), f. 80, i la seva càrrega a «Còpia del llibre del guardià de la sal» (1601-1602). Arxiu Històric d'Eivissa i Formentera (AHEiF), f. 24v, 28, 55, 58, 58v, 60, 64 i 66v. Pel que fa a Francesc, el seu compte a «Llibre de l'escrivà de la sal» (1610-1611). Arxiu Històric d'Eivissa i Formentera (AHEiF), f. 96v.

¹⁰ «Llibre de juraria» (1639-40). Arxiu Històric d'Eivissa i Formentera (AHEiF), f. 100 (document 3).

¹¹ «Llibre de juraria» (1639-1640). Arxiu Històric d'Eivissa i Formentera (AHEiF), 102v.

¹² Acta del ple on s'aprova l'acord, «Llibre de juraria» (1639-1640). Arxiu Històric d'Eivissa i Formentera (AHEiF), f. 87 i s.; còpia de l'acord, *ibid.*, f. 99 i s (documents 1 i 2).

¹³ Sobre el procés de depreciació de la moneda eivissenca al segle XVII, vegeu Miquel Crusafont i Sabater «Las monedas de Ibiza desde Carlos I al 1887», *Gaceta Numismática* 121 (1996), p. 18-21.

¹⁴ «Llibre de juraria» (1639-1640). Arxiu Històric d'Eivissa i Formentera (AHEiF), f. 89 i s (document 4).

¹⁵ Antonio Espino López, *Los gobernadores de Ibiza en el siglo XVII. Política y guerra en un enclave del Mediterráneo*. Eivissa: Consell Insular d'Eivissa i Formentera, Departament de Cultura, 2006, p. 83.

Val a dir que Joan Visensio Lomelín ja era mort quan es va arribar a aquest acord, que es va fer amb la seva muller, Clara Maria Lomelin, mitjançant el seu procurador a Eivissa, el mercader flamenc Antoni Fonni (o Fonne).¹⁶ Aquest era un home de negocis molt actiu en aquell moment. Les dades recollides en el nostre estudi dels «llibres de la sal» de l'any 1639-1640, mostren com 25 dels 51 carregaments registrats durant aquest exercici, els va destinar la Universitat a pagar els deutes que tenia amb ell.¹⁷

D'aquests carregaments fets per compte d'Antoni Fonne, n'hi ha quatre que van destinats a pagar el deute amb la senyora Lomelin. Entre el 4 i el 19 de juny de 1640, la nau flamenca *Flor del Sol* rep el seu carregament, del qual la major part, 279 modins, 2 quarts i mig, es destinen a pagar el deute amb Antoni Fone com a procurador de Clara Maria Lomelina, per valor de 1.399 lliures, 13 sous, 11 diners.¹⁸ Del 7 d'agost a l'1 de setembre de 1640, el capità Joan Copsen, flamenc, carrega la seva nau *La Terra de Promisió*, i la totalitat del carregament, 266 modins i tres quarts de sal, valorats en 1.328 lliures, 10 sous i 5 diners, equivalents a 9.377 reals, 27 diners, es destina a pagar aquest deute, heretat de Stefano Carro, a Clara Lomelin.¹⁹ Entre el 20 de setembre i el 7 de novembre de 1640, dues naus flamenques, el *Dalfin Dorado* i *La Balena*, carreguen 270 modins cada una per compte d'Antoni Foni. Una part, 158

modins, es dedica a pagar el deute amb Stefano Carro i Clara Lomelin, per valor de 5.125 reials i 6 diners.²⁰

Concòrdia amb Joan Jover de Joanot, agent d'Honorat Botín, gabeller de Niça

Aquest cas és una bona mostra de la complexitat dels sistemes emprats per la Universitat per pagar als seus creditors. Només cal veure com, tractant-se d'un acord tancat vint anys abans, es reproduïx al llibre de juraria de 1639-1640, per l'acumulació de deutes amb els mateixos creditors.

Com en l'exemple anterior, la Universitat havia demanat un crèdit per pagar un deute anterior. En aquest cas, es recorre a Honorat Botín, «general gabeller de Sa Altesa Sereníssima de Saboia» i al seu agent a Eivissa, Joan Jover de Joanot, per pagar 9.000 reials, part de l'extens deute amb Nicolau Armengol, de Mallorca.²¹

El 21 d'agost de 1614 la Universitat havia signat tres lletres de canvi amb Joan Jover de Joanot perquè tres naus seves, després de deixar la seva càrrega de sal a Niça, entregassin un total de 9.000 reials castellans, en peces de vuit o de quatre (o el seu just valor), a Jerónimo i Joan Francisco Peyres. Aquest pagament es faria per compte del que la Universitat devia a Nicolau Armengol.²²

Aquest pagament no es va efectuar, i després d'un intent de mediació fracassat, es va recórrer a l'arbitratge del governador interí de l'illa, Joan Ponce, que donà com a resultat l'acord datat el dia 7 de gener de 1619 copiat al llibre de juraria.²³

¹⁶ Sobre Antoni Fonne i la seva descendència eivissenca, Antoni Ferrer Abárzuza, «Fonne», *Enciclopèdia d'Eivissa i Formentera*, vol. 6, 2002, p. 69. Disponible a Internet: <http://www.eeif.es/veus/Fonne/> (consultat l'1 de maig de 2021); Xavier Pallejà Torrecilla – Salvador Roig Torres – Enrique Díes Cusí i Antoni Ferrer Abárzuza, «Un palau genovès del segle XVII a Eivissa: la casa Fonne, Botino, Montero», *Estudis Baleàrics* 74/75 (octubre de 2002 - maig de 2003), p. 113-126.

¹⁷ Antoni Tur Torres, *La sal de l'illa. Les salines d'Eivissa al segle XVII. Estudi dels «llibres de la sal» (1639-1640)*. Barcelona: Museu Marítim de Barcelona, 2014, p. 213-249.

¹⁸ *Ibid.*, p. 231-232. El modí era una mesura de capacitat que equivalia a l'època a 1.234,86 litres. El seu pes es considerava equivalent a 36 quintars, això és, 1.440 quilograms (*ibid.*, p. 19).

¹⁹ *Ibid.*, p. 240, n. 311.

²⁰ *Ibid.*, p. 246-247.

²¹ «Llibre de juraria» (1639-1640). Arxiu Històric d'Eivissa i Formentera (AHEiF), f. 129-131, s'aprova un acord amb Armengol, concertat el 4 de maig de 1640, i s'afirma que el deute amb creditors mallorquins havia estat «la total perdisió d'esta Universitat». Aleshores, el deute pujava a més de 60.000 reials (document 7).

²² «Assí aparen les pòlises de carregament y lletres de cambi se fan per la Universitat d'Eivissa, comensant en lo mes de marts 1614 en avant» (1614). Arxiu Històric d'Eivissa i Formentera (AHEiF), el document no està foliat ni catalogat (document 5).

²³ «Llibre de juraria» (1639-1640). Arxiu Històric d'Eivissa i Formentera (AHEiF), f. 55-57 (document 6).

L'acord recull la renúncia de la Universitat a la reclamació interposada i obliga Jover a pagar en un termini de quatre mesos a Armengol, directament, els 9.000 reials del deute original més la meitat dels interessos reportats, que eren 1.800 reials. Aquest pagament es faria, segons s'havia acordat en el seu moment, en peces de quatre i de vuit. Posteriorment, però, s'arribà a un altre acord pel qual els 9.000 reials de la «sort principal» es pagarien amb sis bales de roba que Jover havia enviat a Mallorca. A més a més, es pagaria a la Universitat, també en quatre mesos des de la signatura de l'acord, l'altra meitat dels interessos en moneda eivissenca, la meitat en pòlisses i l'altra meitat en moneda de coure.²⁴

Conclusions

Els fets exposats fins aquí semblen confirmar allò que escrivia, vint anys després, Lluís Riambau Eimeric, segons el qual, negociar amb la Universitat no convenia als mercaders. Efectivament, el resultat dels casos estudiats va ser, com s'ha vist, el cobrament en moneda eivissenca de billó i sal d'un deute que en el seu moment s'havia acordat pagar en reials castellans de plata i, a vegades, la renúncia a cobrar els interessos (o una part d'aquests).

És notable el paper dels governadors de l'illa com a mitjancers entre els creditors i la Universitat. Sempre amb l'ajuda d'altres persones, aconsegueixen arribar a acords després d'anys de litigis. Es veu en els casos de Joan Ponce, l'any 1619, i de Bernat Salelles, el 1640.

Naturalment, el sector mercantil local està ben connectat, gràcies al negoci de la sal, als centres comercials del seu entorn, com hem vist en els casos de Gènova, Niça i Mallorca. L'activitat mercantil, a més de ser una de les ocupacions de l'oligarquia local, atreu a l'illa mercaders de pro-

cedència diversa. Sempre amb el negoci de la sal i la navegació com a activitat principal, aquests homes exerceixen com a agents comercials d'altres mercaders, armadors de vaixells, prestadors de diners...

Tot i l'estreta relació entre la Universitat i els mercaders de la sal, sembla clar que els conflictes entre la institució i els homes de negocis eren freqüents. Això podria haver estat un factor de la davallada d'exportacions de sal que es verifica a finals del segle XVII, a més de la climatologia i de la fiscalitat amb què la Corona i la Universitat cercaven finançament.

Un altre aspecte interessant que s'observa als documents és el rol de la dona al món del comerç. Subordinada dins de la família i limitada en els negocis. Aquesta subordinació és evident en l'exemple d'Anna Maria Draga, que renuncia als seus drets com a hereva en favor del seu germà Joan Baptista, que només ha d'aportar diners per al dot matrimonial de la seva germana. Malgrat tot, la situació de les viudes sembla una mica millor, segons s'observa al cas de Clara Maria Lomelina, que rep sense problemes l'herència del seu marit.

Documents i criteris de transcripció

Els documents transcrits procedeixen de dues fonts de l'AHEiF. La primera és el «Llibre de juraria» (1639-1640), actualment digitalitzat i accessible a Internet. Per a aquesta font, indicam número de foli original i al costat entre parèntesis el número de fotografia de la versió digital.

L'altra font, «Assí aparen les pòlisses de carregament y lletres de cambi se fan per la Universitat d'Eyviça, comensant en lo mes de marts 1614 en avant» (1614-1625) és un document també pertanyent a l'AHEiF però no catalogat. Disposam d'una transcripció del document realitzada fa vint anys; així i tot, no ha estat possible localitzar el document per revisar-la. Tanmateix, pel seu interès, presentam la part del document relacionada amb el tema d'aquest article. El document no està paginat, i hem assignat un número correlatiu a cada un dels folis escrits. Aquest número s'indica a la transcripció entre parèntesis.

²⁴ Sobre les pòlisses, vegeu Miquel Crusafont i Sabater, «Las monedas de...», *op. cit.*, p. 18-21; Antoni Ferrer Abàrzua, «Moneda», *Enciclopèdia d'Eivissa i Formentera*, vol. 8, 2004, p. 296-303. Disponible a Internet: <http://www.eeif.es/veus/moneda/> (consultat el 28 d'abril de 2021).

Hem procurat respectar les formes originals dels manuscrits, amb les operacions següents per facilitar-ne la lectura:

Hem regularitzat l'ús de majúscules i minúscules, l'accentuació i la puntuació segons la normativa actual del català.

S'ha fet ús del punt volat entre la *ela* doble quan ho exigeix la normativa actual. També per marcar unions de paraules sense solució amb la normativa actual.

Hem desenvolupat les abreviatures respectant la forma observada per l'escrivà quan el mateix mot surt al text sense abreviar. La part desenvolupada per nosaltres la fem constar entre parèntesis (). També s'utilitzen els parèntesis quan ha estat necessari afegir algun mot o lletra per facilitar la comprensió del text o explicar-ne alguna circumstància.

La *u/v*, *i/j*, s'han transcrit segons el seu valor actual. En el cas de la *j*, l'hem transcrita com a *i* quan corresponia a una *y* en la normativa actual, com en els exemples «ani» (any), «danis» (danys), etc.

Els mots sobrelineats a l'original s'indiquen entre barres \ /.

Els mots no reconeguts s'han substituït a la transcripció per (...).

Els punts suspensius s'utilitzen per indicar parts d'un document no transcrites per no tenir relació amb el tema o ser poc rellevants.

Els mots o lletres deduïts o de lectura dubtosa, sovint per deteriorament del document, es transcriuen entre claudàtors [].

La resta d'incidències del text han estat comentades en notes a peu de pàgina.

Documents del plet de la Universitat contra els hereus de Francesc i Joan Baptista Drago

Document 1

1640 març 11. Eivissa.

El Consell General de la Universitat d'Eivissa aprova un acord per tancar el plet entre la Universitat i Joan Baptista Drago, hereu d'Honorat i Francesc Drago.

Font: «Llibre de juraria» (1639-1640). Arxiu Històric d'Eivissa i Formentera (AHEiF)

f. 87

Dies 11 \mensis/ marsii an(n)o Domini 1640

Lo susdit dia, mes e aña, congregats i ajuntats dins la sala de la Un(iversita)t de Iviça per selebrar Consell General, segons la sèria i thenor dels reals privilegis, los Mag(nífic)hs Joan Benet Rimbau Desclapez, jurat major en cap; Pere Pau Palerm de Toni, jurat²⁵ segon de mà major; Tomàs Pavi-as, jurat terser de mà mitjana, i Toni Bonet, jurat quart de mà de fora; Pe(re) Coll, nott(ari) i síndich en la Un(iversita)t, e jo, Joan Benet López Robian, nott(ari) i secretari d'ella, e per lo dit Mag(nífic)h Jurat en Cap fonch proposat alls dits Mag(nífic)hs Savis del Consell Secret sían servits tenir per bé que, attès i considerat que dende l'ani 1612 fins lo ani p(rese)nt 1640 la Mag(nífi)ca Un(iversita)t ha anat defensant

f. 87 v

los plets que los q(u)ò(ndam)s Honorat i F(rance)s(ch) Dragos aportàvan contra ella, i que ara \los Mag(nífic)hs/ Joan Batista Drago i Pe(re) Anto(ni) Balansat procuràva(n) i procúra(n) alentar contra dita Un(iversita)t, i si aquella se agués de sustentar costaria a dita Un(iversita)t molts grossos ducats, com li han costat, axí per síndichs com per altrás cosas i gastos especta(n)s a dit plet, i com sia convenient buscar totas las utilitats especta(n)s a dita Un(iversita)t, la q(ua)l, si fora condempnada ab las partidas de interessos, sort prinsipal vel àl(ia)s q(ue) dit Drago pretén per rahó dels reals i form(en)ts vel àl(ia)s q(ue) té entregat a dita Un(iversita)t seria consumir i acabar aq(ue)lla,

f. 88

i com convinga buscar la utilitat de aquella, havem procurat, axí per n(ost)ra part com per la de l'Il·l(ust)re S(eñ)or G(overnad)or i Capità General, lo m(est)re de camp \B(er)n(a)t Salellas/ i al-

²⁵ Segueix, ratllat, «en».

tras personas, transegrir i acordar dita pretensió ab los dits B(alansa)t i Drago en los (...) ²⁶ a ells competens, per so, havem acordat ²⁷ atransegir lo instrum(en)t q(ue) es llegirà, el qual és molt convenient a dita una Un(iversita)t per a rellevar aq(ue) lla de interressos, danis vel àl(ia)s, lo q(ua)l instrum(en)t se llegirà an al dit G(enera)l Consell ²⁸ i, si aq(uel)l tindrà per bé, se farà dita transacció i se firmarà aq(uel)l, i que axí (h)o tingan

f. 88 v
per bé.

E feta la susdita preposició p(er) lo dit Mag(ní)fic)h Jurat en Cap, se prosehí a dar a cada persona de las del Consell Secret dos balas, la una blanca i l'altra negra, declara(n)t q(ue) los q(ue) seran del vot i parer de la susdita preposició posara(n) la bala blanca i los q(ue) sera(n) de difere(n)t parer posara(n) las balas negras i axí fonch votat dins un sach ab balas blanques i negres i se trobà haver-i en dit sach sinch balas blanques i ninguna bala negra, per manera q(ue) la dita preposició tingué efecte. I demprés votà lo jurat Pavia p(er) estar indispost en son llit, i posà la bala blanca. ²⁹ E legida la susdita preposició p(er) lo susdit nott(ari) se prosehí en donar

f. 89

balas blanques i negres i fonch trobat haver-i tre(n)ta-dos balas blanques i dos negres, per manera q(ue) la susdita preposició tingué efecte per lo Mag(ní)fic)h Consell General.

Document 2

1640 març 15. Eivissa.

Acord entre la Universitat d'Eivissa i Joan Baptista Drago. La Universitat pagarà el seu deute amb sal i moneda eivissenca de billó.

Font: «Llibre de juraria» (1639-1640). Arxiu Històric d'Eivissa i Formentera (AHEiF)

f. 94

Die XV mensis marsii an(n)o D(omi)ni MDCXXXX³⁰

In Dei nomine, etc. Attenent i considerant los Mag(ní)fic)hs Señors Joan Benet Rimbau de Pe(re) Desclopez, Pere Pau Palerm de Toni, Tomàs Pavia de Pe(re) i Antoni Bonet de Anto(ni), jurats en lo corrent any de la present illa de Iviça que la p(rese)nt Un(iversita)t es pretén esser debitora dels q(u)ò(ndam) Honorat y Fransesch Dragos, germans, de algunas summas y cantitats que per rahó y causa de diverses provissions de forments y virtualles feren aportar en la p(rese)nt illa, com de reals castellans effetiis pagaren als síndichs d'ella per a subvenir-se en ses extremes y urgents necessitats en los anys passats de 1612 y 1613, conforme plenament appar y consta per actas y escripturas públiques y que per la recuperació de aquelles ab sos interressos, cambis, recambis, dietes y gastos conforme la disposició de dits actes, los dits Dragos moguessen plet a la p(rese)nt Universitat,

f. 94 v

lo q(ua)l vui dia està pendent en la Real Audiència de Mallorca indesís, y per a obviar inquietuts, gastos, salaris de síndichs y despeses processals per a continuar dita causa y tant costosa a esta Un(iversita)t, han trobat bé, ab intervenció y medi del Molt Il·l(ustr)e S(eñ)or lo mestre de camp Bernat Salelles, del Consell de Sa Mag(esta)d y per aq(uel)l son G(overnad)or y Capità G(enera)l en la p(rese)nt illa de Iviça, de venir als pactes, evinències y bona concòrdia hen y entre Joan Batista Drago, hereu universal, ço és, del dit q(u)ò(ndam) Honorat Drago com a únich fill mascle de aq(uel)l y com a sessionari de Anna Maria Draga, sa única germana, com appar per renunciació en son espòlit de constitució de dot en favor de dit Drago en 21 de juliol 1634 al not(ari) Andria Bonta de Nissa, que com encara de dit Fransesch Drago, son oncla, com appar per son últim testam(en)t, rebut per Pere Coll, not(ari) de la p(re-

²⁶ Un mot abreviat que no reconeixem.

²⁷ Segueix, ratllat, «i».

²⁸ Segueix, ratllat, «gl» («General»).

²⁹ Des de «en son llit» fins aquí, al marge, remès per una creu.

³⁰ Al marge esquerre «T(reta) c(òpia) a Joan Batista Drago. T(reta) còpia a Drago. Ex Cra. C^a. Ex C^a.»

se)nt illa, en 26 de agost 1625, hereu de aquells ab benefisi de la lley y de

f. 95

inventari com a p(rocurad)or del S(eñ)or Agostin Lascari de Nissa en sert nom, com appar per lo acta de procura en dos de mars 1638 al not(a-ri) Bartholomeo Giofredo de Nissa, juntam(en)t ab lo Mag(nífic)h Señor Pere Antoni Balansat de Pe(re), en nom i com a curador testamentari dels béns del q(u)ò(ndam) Andria Capello, com appar per lo testament de aq(uel)l en sis de (setem)bre 1623 al q(u)ò(ndam) notari Fransesch Llaudes de la present illa, y també com a procurador del susdit Señor Agustín Lascari en sert nom, com consta per instrum(en)ts de procura en vuit de agost 1635 per lo not(ari) Stephano Calvino, y en dits dos de mars 1638 al susdit anomenat not(ari) Bartholomeo Giofredo, tots de Nissa, pretenint haver interès sobre lo crèdit creat per dits germa(n)s Dragos sobre la present Un(iversita)t.

De modo que los dits Balansat y Drago, en dits noms, pretenen esser creditors de dita Un(iversita)t de 106.487 r(eal)s. Sent i sis mil quatra-sents vuitanta-i-set.³¹

f. 95 v

r(eal)s cas(tellans) i 27 m(a)r(avedí)s de prinsipal, en el modo següent, so és, en virtud de l'acta de tretze de (novem)bre 1612, rebud per Fransesch Serra, not(ari) de la p(rese)nt illa, 25.626 r(eal)s cas(tellans).

Més, per acte de sis juny 1612, rebud per Jau(m)e Borràs, not(ari) de la p(rese)nt illa, 16.502 r(eal)s cas(tellans), 4 m(a)r(avedí)s.

Més, per acta de 17 de abril 1613, rebud per Joan Calvo, not(ari) de Madrid, 3.000 r(eal)s cas(tellans).

Més, per acta de 10 de maig 1613 al not(a-ri) Berto(meu) Gilli de Mallorca y ratificat en la p(rese)nt illa en 14 de dits mes e any per lo susdit not(ari) Jaume Borràs, de 38.117 r(eal)s cas(tellans), \dos tersos/.

³¹ La xifra en números sobrelineada sobre «1.064 lliures», la quantitat en lletres remesa per senyal, al marge esquerre.

Y finalm(en)t, per actes de 8 de fab(rer) 1613, rebud per lo dit Joan Calbo, not(ari) de Madrid, de 23.242 r(eal)s c(astellan)s.

Las q(ua)ls sinch partidas fan la sum(m)a de dits 106.847 r(eal)s c(astellan)s, 27 m(a)r(avedí)s de prinsipal, y además pretenen los interessos de aq(uel)ls a rahó de deu per sent, conforme per dits actas per lo espay de 25 anys, assendents a 217.544 r(eal)s c(astellan)s, de modo que de prinsipal e interessos pretenen puja

f. 96

son crèdit 324.031 r(ea)ls c(astellan)s, 27 m(a)r(avedí)s i además de les dietes, gastos, despezes vel àl(ia)s pretezos³² per dits acreadors per haver-los aq(uel)ls patits.

Y en contrari, és pretès per dits Mag(nífic)hs Jurats que ells no són obligats pagar interessos alguns per causa de molts seqüestros e imbargos li són estats fets, y més que de molts anys a esta part han declarat no voler córrer ni pagar aq(uel)ls, suposat volen pagar tots los acreadors en moneda corre(n)t de la present illa o veram(en)t ab tanta sal conforme és de costum, y altrás raho(n)s.

Per ço que sempre que són estats requerits tant per dits Dragos jerma(n)s com per dit Balansat en dit nom han pagat a bon comp[te]³³ las partidas i quantitats, com consta y appar en los llibres universals, las quals se pagaren del 1612 fins al nou de janer 1615 en set partides 24.172 r(eal)s y del 1618 de 29 maij fins als 5 juliol dit ani se pagà altra suma en sis³⁴ partidas 14.098 r(eal)s ca(stellan)s \i tres quarts/,³⁵ de modo que las ditas dos partidas súma(n) en una acomuladas 38.270 r(eal)s ca(stellan)s \i tres quarts/,³⁶ y més ha pagat dita Un(iversita)t 1.941 lliures, 16 sous, 1 (diner) en moneda corre(n)t per obs de pagar deutes del

³² La «s» del final corregida sobre una «z».

³³ Paraula tallada per estar a final de línia i haver-se perdut el marge dret per deteriorament del document.

³⁴ A principi de línia, amb una creu que no sembla remetre enlloc.

³⁵ Sobrelineat, corregeix a «3/4», ratllat.

³⁶ Ídem.

f. 96 v

dit q(u)ò(ndam) Andria Capello, com appar en lo llibre vermell, etc.

Y a l'hopòsit, fonch replicat y dit per dits acreadors en dits noms q(ue) dits 14.098 r(eal)s ca(stellan)s i \tres quarts/³⁷ y 1.948 lliures, 16 sous, 1 (diner) las acceptàvan en diminutí de sos interessos e dietes, però que las partidas de 24.172 r(eal)s demunt dites no eren stades pagades encara que fossen en dèbit de dits Dragos, conforme los protests parexen en prosés i altres rahons, etc.

Y axí, considera(n)t dits Mag(nífic)hs Jurats de una i los dits Balansat y Drago acreadors en dits noms de part altra los gra(n)s danis apporten los plets i discòrdies, las q(ua)ls moltes voltas són la ruhina de las universitats y exterminasió de las cases, per ço, constituïts, etc., són vinguts als pactes y avenènsies en lo modo següent, etc.

Primeram(en)t, los dits Mag(nífic)hs Jurats per ells y sucseors, etc., han promès, com prometen, donar y pagar als dits Balansat y Drago acreadors en dits noms y a los seus, o qui per ells son orde y poder tindrà, sent i sinch mil r(eal)s c(astellan)s³⁸ en plata en tanta sal a raó de vint³⁹ r(eal)s c(astellan)s lo modí, franchs de tots drets y qualsevols gastos posats en

f. 97

nau dins lo p(rese)nt port o al Granillo, a ho[nt]⁴⁰ millor apareixerà a dits acreadors, esep però lo dret nou de 12 r(eal)s c(astellan)s per cada modí imposat per S(a) R(eal) M(agestat), los quals pagaran los dits acreadors y los seus.

Ítem, que los dits Mag(nífic)hs Jurats assentaran en lo llibre vermell de la Un(iversita)t en crèdit y a disposisió de dits acreadors en dits noms los dits sent i sinch mil r(eal)s ca(stellan)s⁴¹ en tans modins de sal a rahó de 20 r(eal)s per cada modí,

com al demunt dit capítol està dit, los q(ua)ls fan la sum(m)a de sinch mil dosent i sinquanta⁴² modins de sal.

Ítem, som de pactes que dits Mag(nífic)hs Jurats donaran y pagara(n) als dits acre[a]dors⁴³ en dits noms dos mil tresentas trenta-set lliuras, setza sous,⁴⁴ moneda corrent de la p(rese)nt illa, sempre y q(uan)t las voldran cobrar vulture y además dels dits sent i sinch mil⁴⁵ r(eal)s c(astellan)s valor de dits 5.250 modins de sal, las q(ua)ls las hi assentaran axí matexs en lo llibre vermell en crèdit de dits acreadors, las q(ua)ls 2.337 lliures, 16 sous són los setza mil sinch-sents i dos⁴⁶ reals castellans deguts a dits acreadors, com per lo demunt dit acte rebut per Jaume Borràs, not(ari), en sis juny 1612.

Ítem, són de pactes que dits Mag(nífic)hs Jurats y successors carregara(n) las naus o vaxells

f. 97 v

q(ue) enviaran los dits acreadors en dits noms, o los seus, o qui per ells son poder \per orda/ tindrà, breument, ab bona disposició, dona(n)t-li la contra-vénda, attès que lo deute proseiex de provisions de form(en)ts y altres vitualles, havent-hi, però, sal en terra.

Ítem, són de pactes que envia(n)t dits acreadors, o los seus, o qui son poder tindrà, q(ua)lsevol vaxell o vaxells per a carregar dita sal y havent-hi sal en terra dits Mag(nífic)hs Jurats e sucseors no donaran ad aq(uel)ls sos càrrechs en lo modo demunt dit, que en tal cas, tingan obligació de pagar als dits vaxels los nòlits buit per ple.

⁴² «Sinch mil dosent i sinquanta» al marge esquerre, remès per un senyal, substitueix «5.250», ratllat.

⁴³ No es llegeix la lletra «a» d'aquesta paraula per estar a final de línia i haver-se perdut el marge dret per deteriorament del document.

⁴⁴ «Dos mil tresentas trenta-set lliuras, setza sous» al marge esquerre, remès per un senyal, corregeix la mateixa quantitat en números.

⁴⁵ «Sent i sinch mil» al marge esquerre, remès per un senyal, corregeix una xifra ratllada.

⁴⁶ «Setza mil sinch-sents i dos reals» al marge esquerre, remès per un senyal, corregeix «16.502», ratllat.

³⁷ Sobrelineat, corregit sobre «3/4», ratllat.

³⁸ «Sent i sinch mil r(eal)s c(astellan)s» al marge esquerre, remès per una creu, corregeix una altra xifra ratllada.

³⁹ «Vint» corregit sobre «20», ratllat.

⁴⁰ Paraula tallada per trobar-se a final de línia i haver-se perdut el marge dret per deteriorament del document.

⁴¹ «Sent i sinch mil r(eal)s ca(stellan)s» al marge esquerre, remès per una creu, corregeix una xifra ratllada.

Ítem, són de pactes q(ue) de aq(uel)ls sent i sinch mil⁴⁷ r(eal)s ca(stellan)s de son crèdit sempre y quant dits acreadors o los seus volguessen partida alguna en moneda de belló, doblés de la p(rese)nt illa, dits Mag(nífic)hs Jurats y successors la y donaran a rahó de sinch sous per cada real.

Ítem, son de pactes que sempre y q(uan)t S(a) R(eal) Mag(esta)d manàs llevar lo dret de nou inpost de 12 r(eal)s per cada modí o fes gràcia de aq(uel)l en tot o part, tant en general com en particular per dits sinch mil dosents cinquanta⁴⁸ modins de dits acreadors, assò no se entendrà que dits Mag(nífic)hs Jurats ni successors

f. 98

li hàja(n) de alterar lo preu de dita sal en poch ni en molt, ans bé li donara(n) los dits sinch mil dosents cinquanta modins⁴⁹ de sal a rahó de vint r(eal)s per cada modí en lo modo demunt dit.

Ítem, són de pactes q(ue) mediant dits pagame(n)ts en la forma y modo demu(n)t dit y promessos y no de altra⁵⁰ manera \ni de altra modo/ los dits Balansat y Drago acreadors en dits noms cada hu per la sua part i portió quítan a la Un(iversita)t de tots los interressos, cambis, recambis, dietes, despeses y q(ua)lssevol pretensions, renuntiations que a ells en dits noms espectral los puga \en dit plet/ y axí matexs dits Mag(nífic)hs \ Jurats/ per ells y per sos successors no vòlan que las ditas partidas que la Un(iversita)t los fa crèdit púga(n) per ara ni per ningu(n) temps córrer interressos —i dits Balansat i Drago (h)o hapròva(n) i tenen per bé—⁵¹ y dónan y quítan a dits acreadors en dits noms totes y q(ua)lsevol sumes i quantitats que a compte de dita partida per algu(n) temps poguessen haver pagat per dits pretezos interressos, dietas i gastos.

Prometent las ditas parts⁵² tenir per ferm i agradable lo p(rese)nt instrum(en)t i contra de aq(uel)

l no fer ni venir ad invisem et vicissim⁵³ sots obligatió que n fan los dits Mag(nífic)hs Jurats

f. 98 v

dels béns de la Mag(nífi)ca Un(iversita)t segons determinatió del General Consell q(ue) se celebrat fonch en onze de mars de dit any i los dits Balansat⁵⁴ los de son prinsipal i dit Drago també los seus⁵⁵ cu(m) nomine precario, per lo q(ua)l renuntian a qualsevols leis, privilegis,⁵⁶ ordinasions, estatus, etc., que poguessen contravenir i repugnar a est present instrum(en)t, fiat largo, etc.

P(rese)nts foren per testimonis lo Mag(nífic)h Anto(ni) Ferreras, cap(ità) de la artilleria; i Moss(èn) To(ni) Guasch de To(ni), en p(resè)ntia dels q(ua)ls firmaren los Mag(nífic)hs Joan Benet Rimbau Desclapés i Pere Pau \Palerm/ de To(ni), jurats, i Ju(an) Batista Drago.

Testimonis de la firma del Mag(nífic)h Jurat Paviàs foren lo Mag(nífic)h Jau(m)e Aloï de Cucarella i Moss(èn) To(ni) Guasch q(ue) firmà dit dia.

Testimonis de la firma de dit Mag(nífic)h Toni Bonet, jurat de mà de fora q(ue) firmà a 18 de dit mes e any fore(n) lo Magnífich F(rance)s(ch) Llobet de Ju(an) i To(ni) Roig de G(uille)m.

Document 3

1625 agost 26. Eivissa.

Còpia del testament de Francesc Drago.

Font: «Llibre de juraria» (1639-1640). *Arxiu Històric d'Eivissa i Formentera (AHEiF)*

f. 99

[Creu]

Die XXVI mensis Augusti anno a Nat(ivita)te D(omi)ni MDCXXV

⁴⁷ Al marge, remès per una creu, substitueix «105», ratllat.

⁴⁸ Al marge, remès per un senyal, substitueix «5.250», ratllat.

⁴⁹ Al marge, remès per una creu.

⁵⁰ Segueix, ratllat, «modo, ni de altra».

⁵¹ Al marge, remès per senyal.

⁵² Segueix un altre mot ratllat, possiblement «estar».

⁵³ Ratllat, «tenir per ferm i agradable la present transacció».

⁵⁴ Ratllat, «i Drago».

⁵⁵ «I dit Drago també los seus» al marge, remès per senyal.

⁵⁶ Ratllat, «insti».

En nom de Nostre S(eñ)or Déu Hiesu Christ y de la Sacriti(ssi)ma e umil Verje Maria mare sua y advocada dels pecadós sia, amén.

Com nengú en carn posat pot escapar del perill de la mort y les coses de aquest món són transitòries y de poca durada y no tingam cosa més certa que lo morir ni més inserta que la hora de aquella, e sia de persones sàvies p(ro)vehir en lo sdevenidor, per ço, jo Fransesch Drago, S(eñ)or dels Ferres, natural de la ciutat de Nissa y al p(rese)nt resident en la isla de Yviça, fill llegítim y natural dels Señors Fransesch Drago y de la Sig(no)ra Alexandra Capella, cònjuges, tots difunts, naturals de la dita ciutat de Nissa del Ducat del Ser(eníssi)m S(eñ)or Duch de Saboya, estant detengut en mon llit de malaltia corporal de la qual tem morir, estant emperò per gràcia de Nostre S(eñ)or Déu Hiesu Christ en tot mon bon señi y enteniment ferma e manifesta loquella e íntegra memòria e paraula, revocant primerament, cassant y anul·lant tots y qualsevols testaments, codicils e últimes voluntats mies, que fins lo dia p(rese)nt yo haja fets en mà y poder de qualsevol not(ari) o notaris, encara que en aquell o en aquells y (ha) algunes⁵⁷ para[u]les⁵⁸ derogatòries de les quals s'egués de fer expressa menció de les quals totalm(en)t me'n penit e vull aver per no fet, ara de bell nou fas y ordén lo meu p(rese)nt testam(en)t, última y darrera voluntat mia, volent que vàlega per via de testam(en)t, o de codicil, o de nuncupatiu, o per aquella millor via, modo y manera que de dret y de justícia valer pugua y dega ad imperpetuum, y ellegesch en marmesor y del p(rese)nt meu testam(en)t executor a Joan Bat(is)ta Drago, mon nebot, al qual pregue quant caram(en)t puch q(ue) complesque aquest meu darrer testam(en)t, última y darrera voluntat mia sia segons devall trobarà escrit y ordenat.

E primerament

f. 99 v

y ans de totes coses acomane la mia ànima a l'Altíssim Creador que de no res aquella ha crea-

da, pregant-lo que per medi de la sua S(an)ta y Sagrada Mort e Passió aquella vulla fer salva e vull y man que tots mos deutes e injúries a restitució dels quals yo seré tingut y obligat sían pagats e satisfets breume(n)t, sumàriament y de pla, sens estrèpit ni figura de juy, segons los dits deutes e injúries millor provar-se poran per cartes, albarans, instrum(en)ts e altres legítimes proves, e allegesch la sepultura al meu cos fahedora dins la iglésia parrochial de N(ost)ra S(eño)ra Major de la p(rese)nt illa de Yviça, ab offissi doble major, per lo qual dexe cinquanta lliures de caritat, les quals hajen de cobrar los R(everen)ts Preveres de la p(rese)nt Universitat de Yviça a compte de lo que dita Universitat me deu.

Ítem, dexe a la iglésia parrochial de N(ost)ra S(eño)ra Major de Iviça cinquanta lliures per la selebració de un aniversari general per ànima mia y dol del q(u)ò(ndam) Honorat Drago, mon jermà, y per mon pare y mare, per lo qual dexe dites sinq(uan)ta lliures, selebrador per los dits Reverents Preveres, les quals axí mateix hàjan de cobrar de la dita Univer(sita)t, y que aquelles sien esmersades en part tuta y segura y que de la renda de aquelles perpètuam(en)t sia selebrat cada any dit aniversari.

Ítem, vui i man que encontinent seguit mon òbit per los Reverents Pares del convent y monestir de S(an)t Visent Ferrer y Sant Jaume de la p(rese)nt isla me sien dites y selebrades cinquanta misses resades de rèquiem per la mia ànima a salvar, per les quals dexe la caritat necessària.

Ítem, dexe al R(everen)t S(eñ)or Pavordre sinch sous per lo dret a ell tocant en la mia sepultura.

Ítem, vui i man que a Fransina Capella, filla

f. 100

de Hieroni Capello y de Juana Pisana, que li sia pagat tot lo que lo dit son pare li ha dexat, y axí matex li sia pagat lo que li dexà son oncle lo q(u)ò(ndam) Andreu Capello, de la manera que aquells tenen hordenat ab sos húltims y derrers testaments y que mon hereu devall escrit tinga obligació de pagar-les quant dit mon hereu cobrarà béns y asiendas dells dits Capellos.

En tots los altres emperò béns meus mobles e immobles, seents y semovents, aguts y per aver,

⁵⁷ Cal llegir «hi ha algunes», al ms., «y algunes».

⁵⁸ Paraula tallada per estar la lletra «u» a final de línia i haver-se perdut el marge dret per deteriorament del document.

drets, veus, forces y actions mies ahontsevulla que sien y a mi pertanguen o pertàner púgan, ara o en esdevenidor, lluni o p(ro)p, y en especial del feut, jurisdicció, señorío y terres de la mia part dels Ferres de l'estat de Nissa del Ser(eníssi)m Duch de Saboya y tots y qualsevol altres drets, veus, forces y actions que per ara y en qualsevol temps pogués tenir y alcansar en dits Asferres y de tot lo que yo tinch en Nissa y en lo stat de sa Altesa Ser(eníssi)ma de Saboia y en qualsevol altra part de Espanya y Fransa, fas e instituesch hereu meu universal hoc y encara general a Joan Battista Drago, mon nebot, fill llegítim y natural dels dits Honorat Drago, mon jermà q(u)ò(ndam), y de la S(eño)ra Anna Capella, vivint, a totes ses voluntats. E aquest és de mi dit testador lo meu present derrer testament, húltima y darrera voluntat mia, lo qual lloe, aprobe, consedesch y firme, y vui que vàlega ad imperpetuu(m), lo qual fonch fet en la isla de Iviça, en la mia casa y abitació a vint-y-sis dies del mes de agost añi de la Nativitat de N(ost)re S(eñ)or Déu Hiesu Christ del mil sis-sents vint-y-sinch. Seny (signe) de mi, Fransesch Drago, testador susdit, qui lo p(rese)nt meu testament lloe, aprobe, consedesch y firme.

Testimonis cridats y pregats foren en aquest meu testam(en)t

f. 100 v

los Reverents Moss(èn) Damià Soler, Moss(èn) Benart (sic) Palau, preveres, los Mag(nífic)hs Philip Arabí de Ju(an), F(ranse)s(ch) Llobet de Ju(an), Bernat Palerm de To(ni), March Anto(ni) Español, Pere Bonet de Pere, abit(an)ts de Iviça e jo, Pere Coll, not(ar)i rebedor del p(rese)nt testament.

En aprés, a deset dies del mes de setembre, añi de la Nat(ivit)a(t) de Nostre S(eñ)or Déu Hiesu Christ de mil sis-sents vint-i-sinch, instant y requerint lo Mag(nífic)h Juan Bat(ist)a Drago, hereu del dit Fransesch Drago q(u)ò(ndam), la publicació del present testament en ma pròpia casa, lo qual Joan Battista Drago, hohit lo thenor de dit testament, digué y respongué que acceptava lo dit testament ab benifissi de la llei y de inventari, protestant que no li sia perjudicial a sos drets, veus, forces y actions que pretèn sobre los dits béns y

heretat, y axí dix que acceptava aquell en tots los caps que li són favorables y en lo demás dissent, y assò és lo que respongué, essent presents per testimonis a la dita publicació y resposta Guillem Colomar de Guillem, de la terra, y Bernat Colomar de F(ranse)s(ch), del Quartó de Pormaño, abit(an)ts de Iviça.

Copia huiusmodi testamenti in his duobus papiri foles p(raese)nti comprehensa fuit sumpta a suo originali recondito et⁵⁹ reseruato in pose meii Petri Coll, Auctoritate Regia not(ar)i publici Euiçe ac per totam terra(m) et dictione(m) S.C. et R. Mag(estat)is, D(omi)ni n(ost)ri, Castellae et Aragonu(m) Regis, et cum dicto suo originali bene et fideliter comprobata manu propria scripta et ut plenarias fides in dubia ab omnib(us) attribuito, tam in iudicio q(uam) extra ego dictus Petrus Coll, not(arius), hic me subscribo et meum solito(m) artis nott(ar)ie appono et apingo pro ut ecce sig- (signe) num.

La p(rese)nt còpia s'és treta de una

f. 101

còpia autèntica i signada per lo discret Pe(re) Coll, nott(ari), la q(ua)l està en poder del S(eñ)or Joan Batista Drago, per istànsia del q(ua)l fonch comprovada per mi, Joan Benet López Robian, not(ari), en fee de la veritat posse mon sig- (signe) ne.

Documents del plet entre la Universitat i Antoni Fonne, procurador de Clara Lomelin

Document 4

1640 març 11. Eivissa.

El Consell General aprova un acord per tancar el plet entre la Universitat i Antoni Fonne, procurador de Clara Lomelin, per un crèdit heretat del marit d'aquesta. El motiu del plet era que en l'acord signat amb els jurats el 1630 la Universitat considerava que l'havien enganyada en la reducció de lliures genoveses a reials.

Font: «Llibre de juraria» (1639-1640). *Arxiu Històric d'Eivissa i Formentera (AHEiF)*

⁵⁹ Segueix, repetit, «et».

f. 89

...

Ítem, en la susdita forma fonch proposat per lo Mag(nífic)h Jurat en Cap an al Mag(nífic)h Consell Secret tinga per bé se propose an als Mag(nífic)hs Consellers del Consell G(enera)l q(ue), per q(uan)t en l'ani 1630 los òlims Mag(nífic)hs Jurats tiraren de acordi ab Ju(an) Fran(cis)co Carriola, p(rocurad)or del S(eñ)or Joan Visensio Lomelin, p(er) rahó de lo que-s devia p(er) esta Un(iversita)t a Estefano Carro i li asentaren en crèdit al dit Lomelin sent vuitanta mil

f. 89 v

vuit-sents vuitanta [r](e)a ls⁶⁰ i denpués en los jurats q(ue) són estats se mogué litte dient que los interessos que s'era(n) asentats éran estats acsesius i q(ue) la Un(iversita)t era estada desabuda en rahó de la redució de la moneda de lliuras genovezas a reals, lo q(ua)l plet avui està pendent, si bé la Un(iversita)t té pagadas moltas partidas de dit crèdit, i per a evitar tot gènere de plets som vinguts de acordir en transeguir ab To(ni) Fonni, p(rocurad)or de la s(eño)ra muller del q(u)ò(ndam) S(eñ)or Visensio Lomelin, lo q(ua)l nos promet que-s dexarà rellevar de dita partida trenta-sis mil sent satanta-sis r(ea)ls per la

f. 90

quinta part de crèdit se li havia fet, ab tal q(ue) lo q(ue) li romandrà (h)o puga trèurer lliuram(en)t, per so dara(n) lloch se puga fer lo instrum(en)t neçessari per rahó de dita renunciatió en lo plet tocant a dita partida, lo que és ab molt gra(n) utilitat de dita Un(iversita)t, i axí (h)o tingan per bé.

...

⁶⁰ La «r» de «reals», deduïda per estar tapada per una taca de tinta.

Documents de la concòrdia entre la Universitat i Joan Jover de Joanot, agent d'Honorat Botín de Niça

Document 5

1614 agost 21. Eivissa.

Lletres de canvi per tres naus noliejades per portar sal d'Eivissa a Niça. Els capitans de les naus lliuraran els diners compromesos en cada cas a Jerónimo i Francisco Peyres, per compte del que la Universitat deu a Nicolau Armengol, de Mallorca.

Font: «Assí aparen les pòlises de carregament y lletres de cambi se fan per la Universitat d'Eyviça, comensant en lo mes de marts 1614 en avant» (1614-1625). *Arxiu Històric d'Eivissa i Formentera (AHEiF)*. Document no catalogat ni paginat.

(f. 5)

...

Ihesus, Maria. En Eyviça a 21 de agost 1614. 2.000 reals castellans.

Pagaré jo, Miquel Orvay, capità de la nau anomenada “La Esperansa Bonaventura” per esta tersera de cambi, no havent pagat per la primera ni segona, quinse dies après de haver descarregat lo present càrrech en Nissa, als Señors Jerónimo y Joan Francisco Peyres, dos mil reals castellans ab tantes peses de vuyt o de quatre, o sa justa valor, per altrás tants rebuts así en Yviça ab lo càrrech de la dita nau dels Magnífichs Jurats y Universitat de dita illa, los quals van per compte del que la dita Universitat deu al Señor Nicolau Armengol de Mallorca, y van a risch y parill de mi, dit capità, y a sos temps faré bon pagament. Cristo sia ab tots. Miquel Orvay.⁶¹

Ihesus, Maria. En Yviça a 21 de agost 1614. 3.500 reals castellans.

Pagaré jo, Jaume Palerm, capità de la nau anomenada “Lo Àngell” per esta tersera de cambi, no havent pagat per la primera ni segona, quinse dies après de haver descarregat lo present càrrech en Nissa, als Senyors Jerónimo y Francisco Peyres, tres mil y sinch-cents reals castellans, ab tantes peses de vuyt o de quatre, o sa justa valor, per altres

⁶¹ Firma.

tants, rebuts así en Yviça, ab lo càrrech de la dita nau dels Magnífichs Jurats y Universitat de dita illa, los quals van per compte del que la Universitat deu al Señor Nicolau Armengol de Mallorca. Y van a risch de mi, dit capità, y a sos temps faré bon pagament. Cristo sia ab tots. Jauma Palerm.⁶²

(f. 5v)

Ihesus, Maria. En Yviça, a 21 de agost de 1614. 3.500 reals castellans.

Pagaré jo Francesc Orvay, capità de la nau anomenada (espai en blanc),⁶³ per esta tersera de cambi, no havent pagat per la primera ni segona, quinse dias après de haver descarregat lo present càrrech en Nissa, als Señors Jerónimo y Joan Francisco Peyres, tres mil y sinch-cents reals castellans ab tantes pessas de vuit o de quatre, o sa justa valor, per altrats tants rebuts así en Yviça ab lo càrrech de la dita nau dels Magnífichs Jurats y Universitat de dita illa, los quals van per compte del que la dita Universitat deu al Señor Nicolau Armengol de Mallorca, y van a risch y parill de mi, dit capità, y a sos temps faré bon pagament. Cristo sia ab tots.

Yo, Juan Jover de Joanot,
firme per dit Francesc Orvay.

...

Document 6

1619 gener 7. Eivissa.

Concòrdia entre la Universitat d'Eivissa i Joan Jover, agent d'Honorat Botín, de Niça, per resoldre un plet de la Universitat contra Jover i tres capitans de vaixell al servei d'aquest, per no haver pagat en el temps acordat algunes lletres de canvi i els corresponents interessos.

Font: «Llibre de juraria» (1639-1640). *Arxiu Històric d'Eivissa i Formentera* (AHEiF)

f. 55

Die septima mensis Januarii anno a nat(ivitae) D(omi)ni MDCXVIII

In Dey nomine, etc. Per y entre los Mag(nífic)hs Ramon Bru, jurat en cap; Mossèn Thomàs Sunyer, jurat de mà mitgana; y Mossèn Nicolau Torres, jurat de mà de fora de la p(re)nt Universitat de Yvissa de una part, y de part altre lo Magnífich Juan Jover de Ju(an)⁶⁴ en nom y com agent de l'Il·l(ustr)e Señor Honorat Botín, general gaballer de Sa Altesa Sereníssima de Saboia, per rahó y causa de aquelles tres sèdules de cambi, la una 3.500 re(als) que firmà lo dit Jover en lloch del capità Fran(cesc)h Orvay, capità del galió «Sant Pau», que era de dit Jover; altre de altres tres mil y sinch-cents reals que firmà Mossèn Jaume Palerm de J(a)u(m)e, capità de la nau «Àngell», y altre de 2.000 r[eals castellans]⁶⁵ que firmà lo Mag(nífic)h Miquel Orvay, capità de la nau dita «La Esperansa», que totes tres importen 9.000 r(eals) c(astellan)s, los quals se obligaren a pagar en Nissa a Juan Hieronimo y Fran(cis)co Peires, per altres tans ne avían rebuts ab los càrrechs de sal de las ditas naus respective, segons que en dites lletres de cambi apar que foren fetes y firmades en Yvissa a 21 del mes de agost 1614, y per quant en 24 del mes de octubre pasat entre dites parts firmaren acte de compromís, ço és, los dits jurats en nom de la dita Universitat y dit Jover en dit nom, ab lo qual acte de compromís prometeren dites parts estar a la declaració per los àrbitres per ells elegits fahedora. Y havent dits àrbitres promulgada sentència, les dites parts appel·laren de aquella y pretengeren les

f. 55 v

dites parts no aver pogut compromitar per les rahons contengudes ab les peticions posades per dites parts y per dita rahó esser estat tot lo fet y

⁶² Firma.

⁶³ Sabem pel següent document que es tractava del galió «Sant Pau» (cf. Document 6).

⁶⁴ Lectura dubtosa de «Juan». Sembla l'abreviatura «Ju^o» però es troba a final de línia i amb el deteriorament del document no ens atrevim a descartar que es tracti de «Ju^{ot}» («Juanot»), ja que així se l'anomena en general en la documentació consultada («Joan Jover de Joanot»).

⁶⁵ Lectura deduïda de l'abreviatura pel fet de trobar-se a final de línia amb deteriorament del marge dret.

tractat en dita causa y sentència nul·la y nul·lament fet. Per ço y per evitar tota manera de plets y lletigis entre dites parts per intervenció del Molt Ill(ustr)e Señor el capità Juan Ponse, governador y capità g(e)n(er)al en la dita illa, y de algunes persones zeloses de la quietut de les parts, són vinculats a la p(rese)nt concòrdia y avinència en y per la forma següent.

E primerament, los dits Mag(nífic)hs Jurats/⁶⁶ en nom y per part de la dita Universitat, de llur grat y sèrta sciència, ab tenor del p(rese)nt públich instrument, ara y en tots temps valedor y no revocador, renunsien la dita llette que tenen posada contra lo dit Juan Jover en dit nom y dits Orvays y Palerm per rahó de les dites sèdules de cambi y interessos de aquells per no aver pagades les dites partides los susdits en los plassos y temps en aquells continguts, no entenent valer-se de les demandes contra aquells fets per rahó del susdit, les quals accions y llettes renunsien en cap y favor de dit Yover llargament⁶⁷ a tota utilitat d'ell y dels seus.

Ítem, ab altre acte lo dit Juan Jover en lo ya dit nom, de llur grat y sèrta sciència, ab tenor del p(rese)nt públich instrument, convé y en bona fe promet als dits Mag(nífic)hs Jurats y Universitat de Yvissa per rahó de la susdita renunsiasió per ells dalt feta que realment y de fet ab tot degut efecte donarà y pagarà en la Siutat de Mall(or)ca als hereus de

f. 56

de Nicolau Armengol los dits nou mília reals ab tantes p[e]ses⁶⁸ de vuit o de quatre o la justa valor dins quatre mesos contados del dia p(rese)nt en avant, que són la sort principal de dites sèdulas de cambi. Y més avant pagarà dins dit termini mil y vuit-sents reals en la dita moneda en dita Siutat de Mallorca a dits hereus que són per la mitat dels

interessos de dits nou mil reals com l'altra mitat que són altres mil y vuit-sents reals promet pagar encontinent lo dit Jover als Mag(nífic)hs Jurats en la p(rese)nt illa en moneda corrent de aquella, la mitat en pòlises y l'altr[a]⁶⁹ mitat en dinés contans. Los quals deu mília y vuit-cents reals castellans de plata per la sort principal e mitat de dits interessos que dit Jover ha de pagar en dita Ciutat de Mall(or)ca, com està dit, promet lo dit Jover paga[r]⁷⁰ aquells com està dit dins quatre mesos contadors del dia p(rese)nt en avant. Y en cars que dit Jover tot lo temps retardarà a fer lo \dit/⁷¹ pagament pasats los dits quatre mesos, pagar a dits Mag(nífic)hs Jurats o a dits hereus de dit Armengol a r(a)ó de deu per cent cada any de interès de tot lo temps retardarà a fer dit pagament com està dit.

Ítem, ab altre capítol los dits Mag(nífic)hs Jurats per rahó de dita obligació dalt feta per lo dit Jover en dit nom desobligan y relaxen als dits Jover, Miquel y Fran(cesc)h Orvays, J(a)u(m)e Palerm y al dit Ill(ustr)e Señor Honorat Botín de les vucacions y demandes que per part de la dita Universitat fan als susdits y han fets tant en la p(rese)nt illa com fora de ella llargament.

Totes les quals coses y cada una d'elles prometeren les

f. 56 v

dites parts la una a l'altra y l'altra a l'altra tenir per fermes y agradables y contra aquelles no fer ni venir ara ni en ningun temps per ninguna causa ni rahó, co és obligació que en fan les dites parts, ço és, los Mag(nífic)hs Jurats dels béns y drets de la dita Universitat y dit Yover dels béns de dit son principal, mobles e immobles, sahens y semovents, aguts y per aver, aver llargament, renunsiant com renunsien les dites parts a tots y qualssevol lleis, privilegis e ordinacions que en contrari del susdit los pogés valer y aprofitar que no els vèlegan ni

⁶⁶ «Jurats», sobrelineat de mà posterior i amb la següent nota al peu: «Constat michi, not(ari)o infrascripto, de supraposito in linea desima ubi legitur «jurats», et sic aprobo. [Firma] Petrus Coll, not(arius)».

⁶⁷ Segueix una «y» ratllada de mà posterior.

⁶⁸ Lletra «e» deduïda pel fet de trobar-se a final de línia i deteriorament del marge dret.

⁶⁹ Ídem lletra «a».

⁷⁰ Ídem lletra «r».

⁷¹ A peu de pàgina: «Constat de supraposito in linea XVIII ubi legitur «dit» et sic aprobo. [Firma] Petrus Coll, not(arius)».

aprofiten, volent que, en lo present acte, hi sien compreses y enteses totes les clàusules, renunsiasions en semblants actes posar acostumades, com si en lo p(rese)nt acte hi fossen especificades llargament a tota utilitat de cada una de les dites parts, fiat largo, etc.

Testes sunt Mag(nifi)ci Petrus [Dies] et Petrus Balensat filius Petri, habit(atores) Euicae.⁷²

Dicto die,

Item cum alio instr(ument)o lo dit Jover convé y en bona fe promet als dits Mag(nífic)hs Jurats y Universitat de Yvissa que per quant per los 9.000 r(eals) c(astellan)s de la sort prinsipal ha enviades en Mallorca sis bales de roba per resolusió y paga de aquelles que aquells voldran y seran de valor en Mall(or)c(a) dels dits nou mília reals de sort prinsipal y sempre que dites sis bales de roba no valdran la dita valor de dits nou mília reals de las quals se ha de fer lo pagament a dit Armengol, en tal cas dit Jover promet y se obliga pagar a la dita Universitat lo compliment y residuum del que faltará a pagar dits 9.000 re(als) c(astellan)s pagan-ho de sos

f. 57

béns propis, los quals obliga per solusió y paga del resid[u]m⁷³ que faltará a pagar dita sort prinsipal y per pagament dels dits mil y vuit-sents reals de interessos aqu[e]lls⁷⁴ promet pagar per dit Jover en dit nom lo Molt R[everent]⁷⁵ Señor Mossèn Antoni Castelló, p(rever)e, comissari del Sant Offici en la present illa, lo qual aquí p(resen)t, gratis, etc., prometé als dits Mag(nífic)hs Jurats pagar en la Siutat de Mallorca los dits 1.800 re(als)

c(astellan)s ab la mateixa forma y manera que dit Jover com agent del \dit/⁷⁶ señor Honorat Botín s'és obligat a pagar y per ço los susdits ne obligen, ço és, lo dit Jover los béns de dit son prinsipal y dit señor Mossèn Castelló tots sos béns mobles, etc.

Renun(tiantes) large et fiat largo, etc., y lo dit Mossèn Castelló (sic) renunsià son propi for y se sotmeté al for y jurisdichsió real, no entenen lo dit Mossèn Castelló \que/ se haja de pasar primer per lo dit son prinsipal sinó que sens pasar per lo prinsipal vol pagar realment y de fet de sos béns propis la susdita partida de 1.800 r(eals) c(astellan)s y renun(cia) a la llei y franquesa de Mallorca de prinsipale prius conveniendo, etc., et omni alii juri, etc.

Testes predicti.

Copia hujus modi instrumentis in his tribus papi foleis p(raese)nti comprehensa hujus forme contenta fuit sumpta et trasladata a suis originalibus reconditis et reservatis inter notulis et scripturis mag(nifi)ci et discreti Francisci Laudes q(uondam) not(ari) et cum dictis suis originalibus bene et fideliter comp(ro)bata per me, Petrum Coll, auctoritate regia not(ariu)m publicum Euicae, etc., et ut dicta copia manu aliena scripta plenaria fides in dubia ab omnibus atribuaturs tam in iudicio q(uam) extra. Ego dictus Petrus Coll, not(arius), rogatus et requisitus hic me subscribo die trigessimio primo.

Document 7

1640 maig 29. Eivissa.

Votació del Consell General de la Universitat d'Eivissa sobre deutes amb Nicolau Armengol de Mallorca.

Font: «Llibre de juraria» (1639-1640). Arxiu Històric d'Eivissa i Formentera (AHEiF)

f. 129

...

Die 29 mensis maii an(n)o D(omi)ni 1640

Lo susdit dia, mes e aña, congregats i ajuntats dins la sala de la Un(iversita)t de la illa de Iviça los Mag(nífic)hs Señors Joan Benet Rimbau Desclapez, jurat major en cap; Pe(re) Pau Palerm de To(ni), jurat segon de mà

⁷² De mà posterior.

⁷³ Paraula tallada perquè està a final de línia i haver-se perdut el marge dret per deteriorament del document.

⁷⁴ Ídem.

⁷⁵ Ídem.

⁷⁶ «Ille», ratllat i substituït per «dit». A peu de pàgina: «Constat de supraposito in linea nona hubi supraponitur «dit» et etiam constat de alio supraposito in linea in linea (sic) XVI ubi legitur «que» et sic aprobo. [Firma] Petrus Coll, notarius.»

⁷⁶ «Als» corregit sobre «li».

f. 129 v

major; Tomàs Paviàs, jurat terser de mà mitjana; Toni Bonet de F(rance)s(ch), jurat quart de mà de fora; Pere Coll, not(ari), síndich de la Un(iversita)t, e jo, Joan Benet López Robian, not(ari) i secretari de dita Un(iversita)t.

E per lo dit Mag(nífic)h Jurat en Cap fonch proposat als dits Mag(nífic)hs Savis del Consell Secret sían servits tenir per bé que, attès i considerat los grans gastos i danis q(ue) ha causat a esta Universitat el deura als⁷⁷ habitants de Mallorca, q(ue) és estada la total perdició d'esta Universitat, i vèurer ara q(ue) entre sort prinsipal i interessos conforme lo compt[e]⁷⁸ contengut en dit acta se deurà \al S(eñ)or/ a (sic) Nicolau Armengol saxanta i tans mília reals, salvo just.

f. 130

compte, entre sort prinsipal i interessos, i vèurer q(ue) cada dia corren aq(uel)ls interessos i q(ue) si no-s remedia serà total perdició d'esta Universitat, i per evitar dits danis,⁷⁹ se llegirà i ratificarà lo acta qu'està acordat ab dit Armengol en 4 de maig 1640, en lo q(ua)l, per benefisi d'esta Un(iversita)t, se anadiran los quatre capítols contenguts en est quart full de paper, y sempre que lo dit Consell o tinga per bé, se farà i afectuarà dit acta⁸⁰ com en aq(uel)l està contingut i axí (h)o tingan per bé.

E, feta la susdita

f. 130 v

preposició p(er) lo dit Mag(nífic)h Jurat en Cap, se prosehí a dar a cada persona de las del Consell Secret dos balas, la una blanca i l'altra negra, declara(n)t q(ue) los q(ue) sera(n) del vot i parer de la dita preposició posara(n) la bala blanca i los q(ue) sera(n) de diferent parer posara(n) la bala negra i axí fonch votat dins un sach ab balas blancas i negras i fonch trobat haver-i sis balas blancas i ninguna negras, p(er) manera q(ue) dita preposició tingué efecte.

f. 131

E, legida la susdita preposició ab veu alta e intel·legible p(er) mi, Joan Benet López Robian, not(ari) i escrivà de la Universitat als Magnífic-hs Consellers del Consell General, ab advertència q(ue) los q(ue) posara(n) la bala blanca sera(n) del parer de la preposició i los q(ue) seran de diferent \parer/ posara(n) la bala negra, i axí fonch trobat haver-i vint-i-quatre balas blancas i nou negras, p(er) manera q(ue) la susdita preposició tingué efecte per lo Consell General.

⁷⁷ Paraula tallada per estar a final de línia i haver-se perdut el marge dret per deteriorament del document.

⁷⁸ «I per evitar dits danis», al marge dret, remès per senyal.

⁷⁹ Segueix, ratllat, «sesantlis».

⁸⁰ Segueix, ratllat, «susdits».